ASSZIMILÁCIÓ

ÍRTA

IFJ. CSEPREGI-HORVÁTH JÁNOS

Különlenyomat a Társadalomtudományból.

BUDAPEST

1935

ASSZIMILÁCIÓ.

I.

Helyes megállapítás, hogy a Kárpátok alatt van Európa kapuja. Λ népvándorlás egymásrazajló hullámai erre döngették a bejáratot, itt morzsolódtak fel, vagy innen törtek tovább végleges hazát hódítani. A nyugat veszedelme csak akkor szűnt meg, midőn több mint ezer esztendővel ezelőtt magyar fajtánk szállta meg ezt a területet, hogy végre szilárd állam alakításával feltartóztassa a hódító népek megmcgújúló rohamait. Sok hullám tört meg sziklafalain. Az állandó őrtállás azonban őt magát is megviselte. Országunk kezdettől erős hatalmi törekvések céltáblája, nem csoda tehát, hogy a népi változásoknak is tipikus küzdőtere lett. Az ideális földrajzi egység, hegyek és folyók alkotta határok nem biztosították fajtánk nyugodt fejlődését. Európa legbizonytalanabb földjén állunk, hol évszázadok alatt legfeljebb a birtoklók és helyzetek változtak, a népcsere azonban állandó maradt.

Hajdan fegyverrel rontottak egymásnak a terjeszkedésükben kölcsönösen akadályozott törzsek, a győző pedig erőszakkal csinált helyet övéinek. Az újkorban ritkábban alkalmazzák ezt a brutális módszert, viszont egy másik, szelídnek cs békésnek látszó folyamat jelentkezik : a népek alig szembetűnő vándorlása és terjeszkedése. Csendes behúzódások, amelyek utóbb hódító éhséget keltenek s robbanásokhoz vezetnek.

A békés foglalásoknak sok érdeklődésre számottartó folyamatából különösen egy jelenség emelkedik ki, országok sorsára kiható jelentősége miatt. Az a viselkedés, ösztönös törekvés, mellyel a hátraszoruló fél védekezni, vagy az előretörő erejét megsokszorozni szereti : az asszimiláció, vagyis a benépesítés azon módja, mikor egy faj idegen elemek beolvasztásával, nyelvi és öntudatbeli átalakításával akarja számarányát fokozni.

Országunk fekvéséből származó történelmi adottság, hogy az asszimilációnak, beolvadásnak és beolvasztásnak Európa e földjén nagyobb súlya van, mint bárhol másutt. Ha van nép, amelynek fontos ismernie ezt a folyamatot, elsősorban a mi népünk az s a mi hivatásunk feltárni c szociológiai jelenség természetét, mely a nyugati civilizáció egyetlen államában sem tanulmányozható olyan sikerrel, mint hazánkban.

II.

A háború előtti magyarosító törekvések a nemzetiség pozitivista felfogásából indultak ki. Azt hitték, hogy az új népközösséghez pártolók teljesen átalakulnak, ha a szembetűnő elemekben alkalmazkodnak, vagyis, ha elsajátítják nyelvünket és formális másolással nemzeti öntudatunkat is átveszik. IC felületes szemlélési mód teljesen figyelmen kívül hagyta az ember megváltozhatatlan adottságait, a tudatalatti ösztönös és örökletes tulajdonságokat. Tévedése — mely a kultúrvilágban általános volt — indította cl később a ma már gyakorlati feladatokra is vállalkozó faj-elméleteket, melyek az előbbi felfogással élesen szembefordulva, ép az ellenkező pólust hangsúlyozzák, ma még gyakran túlzó egyoldalúsággal. Krdemük azonban, hogy e racionális kor pozitív szemléleti anyagához kiegészítő, parallel alkotóelemeket nyújtottak, kipótolták a nemzetről és a nemzethez tartozásról alkotott ismereteinket, a fajról képzett fogalomalkotásukkal pedig az eddig elhanyagolt szempontoknak lényeire i- ráterclték a figyelmet. Ma c módosított szemüvegen át máskép nézzük az asszimiláció problémáit, tisztábban látjuk annak nehézségeit.

A háború előtti magyarosítást mozgalom kétségtelenül hátráltatta az akkori nemzetiségek öntudatának ébredését, végeredményben azonban a nyelvtcrjesztésben kulminált s alig nyílt több lehetőség számára, minthogy minden állampolgárt megtanítson a magyar nyelvre, ezzel pedig megalapozza az egységes és általános kultúrérintkezés feltételeit az országban, a magyar nyelvet minden magyarországi nép közös «közlekedő» nyelvévé avatva. A magyar közvélemény azonban — a vérszegény eredmények ellenére — clkáprázott attól a sikertől, melyet az erősen iparosodó nagyvárosok produkáltak. Ezek a centrumok ugyanis máról-holnapra megduzzadva, nyelvben feltűnően magyarosodtak és az oda-váiulorló tömeget látszédag gyorsan átolvasztották. Általában c városias nemzetiségi politika tévesztette meg egész stratégiánkat. A közhangulat könnvü zsáktnánvban bízott, nem vevén észre, hogy a városok magyarosodása javarészben természetes folyamány volt, melyet az egyes intézkedések legfeljebb elősegítettek, vagy meggyorsítottak. A falvakban ellenben csődöt mondottak a magyarosítás eszközei, itt alig terjeszkedtek, nyelvünk határai, sőt néhol népünk a térvesztéstől sem tudott megmenekülni.

Az asszimiláció sarkproblémáit legtöbben egyéni esetekből szeretnék megismerni. Mindenki csak önmagát, a mellette állót, esetleg a tömegek feje felett kimagaslókat látja és ezek példájáról általánosít. Ez a módszer minden tisztánlátást megzavar. Lehet, hogy az individuális esetek megkapó és frappáns nemzetiségi pálfordulásokat mutatnak be, de megtévesztenek, ha azokat c mozgalmak tanulmányozásánál általánosítva akarnák használni. Nem Liszt Ferencek, Semmelweis Ignácok,

Herczcg Ferenczek színjátéka érdekel, mert itt nem az egyes, kivételes öntudaté és belátású lelkekben végbement folyamatok a fontosak, hanem a tömegben élők ismeretlen egyedei, kiknek céljai, gondjai, vagyis teljes magatartása erők nyomására máskép reagál, más utat követ, mint amelyen a kimagaslók járnak. Az asszimiláció ősi, nyers jelensége tehát nem vonatkozik semmikép egyéni pályafutásokra, és nem törődik azzal, ha valaki véletlenül rá is cáfol a maga életútjával. Forgópontja a tömegek mozgásának ütközőt őrületén nyugszik és így népesedési tömegmozgalom, mely mást mutat, ha a szenvedő egyest haladásának vaskapcsai közül kiemeljük és mást, ha c szerkezetben benthagyva annak, mint a nagy masszában elsüllyedő és elszíntelcncdő részét vizsgáljuk. Mivel jellege az utóbbira üt, a tömegmozgalmak megvilágítására alkalmas kutatási módszerhez kell fordulnunk.

A származás és nyelv szerint összetartozó, egy szervezetben élő embertömegek más embertömcgektől elnevezésekkel különböztetik meg magukat. A mi viszonylatunkban *magyarok* vagyunk még akkor is, ha az idegenek által használt kifejezés nem is fedi ezt (hungarus-unugor-hétugor).[1] Az cgyüvétartozó tömeg elnevezésének absztrahált fogalma azonban csak később fejlődött ki s bizonyos ingadozást mutat, mert kora érdeklődésének megfelelően más-más szempontot kívánt kiemelni. Feltehető, hogy az első mondatban jelzett kollektivitás gyermekkorában törzsnek, vagy hadnak (a magyarság elsősorban hadi szervezet) nevezte magát,[2] valószínű, hogy később a «nép» kifejezéssel cserélte fel ezt, az újkorban pedig újabb szavat alkotott és a nemzet fogalmánál állapodott meg. A «nemzet» fogalmába a faj fogalma is mindjobban bekapcsolódik. Nálunk mégis a nemesi felfogás lett döntő. Ez a felfogás, ha mindazokról beszélt, kik sorsközösségében a rendi elkülönüléstől függetlenül hozzátartoztak, a tömeg fogalmától alig eltérő, nyelvi azonosságot sem feltételező *nép*[3] meghatározást használta. Az ő *nemzete* csak kiváltságosakat foglalt össze. Az utolsó századforduló embere ennek magyar szinonimájánál, ezért nem tudott szabadulni a rátapadt formalizmustól, a nemzet olyan fogalmazásától, melyben a jogi elem továbbra is bclccscngctt. így lett a nemzet, az új életre kelt néppel szemben öntudatában élő, intézményes fennmaradásra törő magasépítmény, többé-kevésbbé jogi konstrukciófzű alkotás annyira, hogy abba a régi magyar hajlandóságot mutatott a hazai idegen nemzeteket és kisebbségeket is belefoglalni. Viszont az utódjaként kialakult fajtani felfogás ép azokra a fogalmi elemekre tér ki, melyek a nemzetből kimaradni látszottak, midőn hangsúlyozza az ösztönös, ősi, származásból eredő, megmásíthatatlan tulajdonsá-

[1] Hóinan Bálint : Magyar Történet, I. köt., 45. o.

[2] U. o., 16. oldal.

[3] Szerzőtől: Λ nép fogalmának megállapításához. Társadalomtudomány, 1929 311. oldal.

gokat. Ilyen megvilágításban azután a kollektivitások is más képet nyernek.

Λ fajtan *népfaj*-fogalma szerint egy nép sorsközösségc hasonlóvá válik a talajon állandóan tovamozgó gigászi sárgolyóhoz, mely ismeretlen, titokzatos élettani és társadalmi erők következtében konzekvensen gördül a földön, de nem elszigetelten, hanem szoros közelségben más ilyen sárgolyókkal, azokkal érintkezve, azokhoz tapadva, állandóan küzdve és harcolva útjának szabad irányáért. A mozgás energiákat emészt fel, az óriási golyókat veszteségek érik, különös horzsolás: törvény szakít le róluk részeket a talaj vonzásánál fogva (természetes népvcszteségekről példázunk) és a szomszédok erőteljes súrlódása következtében. De amint gyöngül, úgy gyarapszik, a talaj rétegeinek magához ragasztásával nagyságát fokozza, vagy pedig nckiáramlásai közben lehasít testeket a szomszéd felületéről. Mintha különös vegyi erő dolgozna — itt már ki kell egészítenünk hasonlatunkat — az új sejtek nem maradnak pusztán felületére illeszkedetten, hanem beivódnak, beamalgamizálódnak az egészbe. A golyó egyszínű, társától elütő színű. Az átsodródó idegen elem viszont saját színeit viszi át. De mint mondottuk, vegyi erők hatnak ; az elütő színek csak áttapadásuk pillanatában teszik foltossá, tarkává a felületet, azután lassan, fokozatosan feloldódnak, elvegyülnek. A régi színekbe bcleitatják saját színeiket cs színelegyedés útján hozzájárulnak a réginek lépésről-lépésrc történő átárnyalásához. (Nem akarunk kitérni arra, hogy előfordulnak katasztrófák, melyeknél .a testek akár a talaj hibájából, akár a szomszédok vehemens lökésére elmálanak, vagy szétrobbannak és nem akarjuk most külön részletezni azon éíjszcrü összcállásokat, hol a színek elütő, vagy nagy mennyiségű összefolyása a vegyi folyamat síma, zökkenőt nem tűrő színképkialakítását lehetetlenné teszi.) E golyók élete állandó változás. Változás két irányban : egyrészt gördülő helycsere, történeti tovahaladás, másrészt belső átalakulás, színeik halványodása, vagy erősödése, struktúrájuk színképzése. Mint tudjuk, állandóság élettani téren lehetetlenség. Az idegen elemeket fel nem vevő testek egyéniségükben elöregednek, a nem keveredő, beltenyésztést űző rajok kipusztulnak. Csalóka volna azonban azt állítani, hogy ez az örök dinamika mindent megmagyaráz, a folytonos alakulások c világában nincs rögzíthető elem, nincs pozitív, fogható állandóság. A népek, nemzetek, vagy fajok elnevezése ép e folyamatosság ugrást nem tűrő állandóságát domborítja ki pregnánsan, azt, hogy például a mi esetünkben magyar volt a magyar ezer évvel ezelőtt épúgy, mint ma. Az előd és utód generatív összefüggése tehát kizár minden tökéletes kicserélődést, annál inkább, mert az átöröklésnél mindig az ősök egész sora is akcióba lep. Vagyis a képletes új színeket belső erők veszik kezelésbe, halványítják cl és dolgozzák át szelíd átmeneteken keresztül elvesző árnyalatokká. Lehetetlenség tehát, hogy a generációkat váltó folyamatba idegen tömeg be-

ékelődöttnek képzelje magát eredeti színei feláldozása nélkül és lehetetlen, hogy a vérségi sorban helyet talált, de ott még kellőkép meg nem emésztett elemek alkotó sejtekké nemesedjenek. Máról-holnapra sorsdöntő átformálódás nem következhetik be. Ennek gátja és akadálya az élet ugrást, diszharmóniákat nem tűrő folyása és a fokozatos átalakulás.

Hasonlatunk elénk tárta a népfaj minden lényeges ismcrtctőjelét. Láttuk, hogy ez közös származási erőktől elindított, tehát családi, illetőleg rokonsági kötelékekből kifejlődött, élettani forrásból eredő cs társadalmi síkon haladó, ilyen energiáktól összetartott és mozgatott, nem feltétlenül cgv területen élő embertömeg alkotta olyan entitás, mely más meghatározott fajokkal kölcsönhatásban, állandó biológiai, lelki és szellemi csere viszony ban, tehát módosulásban él, de ezen módosító tényezőket a rá kötelező fokozatos, ugrást nem ismerő, szerves fejlődés törvénye útján egyéniségén átdolgozni, adott elemeivel vegyítve harmonizálni tudja és így folytonos változása közben is a fejlődési folyamat összefüggésével, abszolút kontinuitásával egységet megőrizni képes.

Λ fajok tehát egymástól különböző egységek. Egyazon időpontban a faj tagjai egyöntetűséget és bizonyos azonosságot mutatnak. Az egyesek fajjellcgc az ember egyéniségének és finomabb diffcrcnciációjának még kellő teret hagyó homogén jellemvonásokból épül fel. E karakterisztikumokat foglaljuk össze közös vetítőterülctcn akkor, midőn fajjcllcgről beszélünk. Viszont ez, mint a más fajoktól elválasztó tulajdonságok gyűjtőfogalma *adóit történelmi pillanatban előírja a lényeges faji ismertetőjelek kötelező meglétét minden tagra nézve.* Az az individuum tehát, amely a faj jelleg valamely faktoránál a mértéktől eltér, háttérbe szorul a faj uralkodóvonásait hordozókkal, aktualitásának képviselőivel szemben, vagy pedig, mint átmeneti alkat teljesen a várakozók rendjébe szorul. Vessünk tehát egy pillantást arra, hogy mily jcllegkcplcteket kíván meg a faji sorozás.

A faj vér- és sorsközösség. Élete meghatározott tömegeknek. Az élet biológiai fajfenntartás, nemek párokkáválása és ezek szaporodása, vagyis valóban keresztül-kasul húzódó vérközösség. Életünk azonban nem definiálható egyoldalú fiziológiai nemzedékváltással, mert itt e fontos jelenség szövedéke finomabb szálakkal fonódik át. A magasabbrendü lelki-, szellemi- és kultúradottságok felemelik a népfajokat az egyszerű élőlény rangsorából, társadalmi személlyé avatva úgy annyira, hogy ennek szükségletei és követelményei, ha az előbbi alaptörvényeit nem tagadják meg, hanem céljaira felhasználják, jelentőségükben rajta túlemclkcdnck. Az ember, mint társadalmi lény, közössége, mint a történelem szőtte sorsközösség rangsorban az ember, mint biológiai lény elé kerül.

A kettős közösségnek megfelelően a faj jelleg is kétirányú kívánsággal lép fel. Elsősorban megköveteli a vérközösséget, vagyis azt, hogy

tagjai egy tőről fakadottak legyenek. Realizálva ez bizonyos biológiai, testi azonosságot írna elő. Sokan ezt veszik tagadásba, mondván, hogy minden nép tömegtípusok mozaikja. Ennyiben igazuk is van, hiszen a folytonos módosulásnak ez logikus következménye. Ellenben c folyamatnak határai vannak. A mozaikkep nem változhat el ugrásszerűen, korlátozva van olyan típusokra, melyek egymáshoz közel esnek, egymással harmonikusak. Négert nem lehetne magyarnak nevezni, bármennyire hozzánk tartozónak vallaná magát. Λ rassztípusok harmonizálódása ép a vérközösség fennállását bizonyítja. Utal arra, hogy folytonos és állandó variáció folyik, összeházasodás, leszármazások, aminek következtében bizonyos halovány egységjelleg alakul ki, ősi elemek bélyege rakodik le még az újabban beszűrődött alkatokra is. Nem szólva arról, hogy a környezet hatása, klimatikus, földrajzi befolyások, az életmód, gazdasági és egyéb társadalmi tényezők szintén az amalgamizálódás irányában dolgoznak. Λ faj jelleg testi azonossága tehát csak azt követeli meg, hogv a faj egvede a fajba századok alatt beolvadt jellemző rasszantropológiái típusok valamelyikéhez tartozzék és teljes értékűségéből kizárja azt, aki esetleg új, vérségileg még felolvasztatlan, az őstömegbe még bevariálatlan testi alkatok képét hordozza.

A lelki komponensek az anyanyelvben válnak foghatóvá. Ez az a tényező, amelynek alapvető szükségességét egyik fogalmazás sem veti meg. *A nyelv mellőzhetetlen és pozitív követelmény* annak ellenére, hogy tulajdonképpen járulékos faktor, eszköze — bár legfoghatóbb eszköze — minden szellem megnyilatkozásának. *Az emberi lélek kettős rétegeződést mutat: tudatost és ösztönöst.* Aki tökéletesen beszéli ugyan a nyelvünket, faji de öntudat nélkül van, azt bátran kizárhatjuk a magyarok közül. Mert ez vagy nem anyanyelvként használja, vagy ha gyermekkorában sajátította is cl, azóta más kollektivitás vonzási körébe került. Még a nemzetit és fajit konokul tagadó internacionalista is megőriz valamit hovátartozásának érzéséből. Az öntudat szintén két irányba differenciálódik: értelmi és érzelmi elemekre. Az összetartozásról lehetnek tudatos képzeteink, amikor kategorikusz imperatívuszként tanúsítunk bizonyos magatartást és lehetnek puszta érzelmeink, amelyek megsejtetve, lelkiismereti indítékkal visznek állásfoglalások felé. E pontnál már érintkezünk az ösztönös megnyilatkozások világával. Ezek viszont a lélek mechanikus gépezetének azonosságát fejezik ki tömegrelációban. Egyező értékelési módot, hajlamokat, gondolkozásformákat, évszázados beidegződöttségeket, képességeket, bizonyos korlátok között szellemi hagyományokat, világnézeti felfogásmódot. Jelentik főként lehetőségét, annak az azonos reakciónak, melyet a faj tömegei adott esetben magatartásukban kifejtenek. Egy részük leszármazott tulajdonság, mint a temperamentum és összefüggésben áll a testi alkattal, másik részük pedig individuális, nevelés és esemény alkotta felépítmény, miként az egyeseknél, tehát

történelmi fejlemény, következménye belső szellemi alakulásoknak, ráhatásoknak, eseményeknek, környezetnek stb. A biológiai leszármazásból folyt ösztönös alkotóelemeket részben ki lehet tapogatni, mivel az embertani tudomány már előhaladt ebbe az irányba s ha hiánytalanul megfejteni nem tudja, pár meghatározással a testi alkatok lelki habitus-következéseit leleplezte. Így tudja, hogy a hosszúfejűség nagyobb mozgékonyságot involvál, a rövidfejűség nagyobb állhatatosságot (Drenger és Bewahrer típus). Ezen primer alaptulajdonságok föle épült lelki mechanizmus gyökereit felkutatni már súlyosabb feladat annál inkább, mert megnyilatkozásuk útja elrejtőzik. Pár pompás intuíció azonban rávezet ezekre is (Széchenyi szalmatüze) és remény van arra, hogy a faj pszichológia szellemtudományt eszközökkel némikép megműveli ezt a talajt is. Λ teljes tisztánlátás azonban alig várható kívánság. Rejtély az egyes ember lelke, de még nagyobb talány a komplikáltabb vonalakból szőtt fajé. De, hogy minden fátyolozottsága mellett mégis valóság, azt igazolja a történelemtudomány, mely gyakran rápillant olykor, midőn a múlt eseményeit mással magyarázni nem lehet. Meglétét bizonyítja ugyancsak a rátermett nemzetvezető sikere is. Hiszen a politikában az, aki különös istenadományként a faji lelket felismerni nem tudja, népében bizalmat sohasem ébreszthet.

A fajok örök, de folyamatos és szerves változásának pompás drámai játéka a kollektív élet színpadán folyik le. Ez a mutatványos tér azonban nem halott díszlcttömcg, hanem ellenkezőleg eleven tenyésztalaj, kivirágoztatója kultúráknak, civilizációnak : a társadalom. A faji változás eszerint nemcsak, hogy társadalmi síkon megy végbe, hanem azt egyenesen társadalmi erők indítják cl. Társadalmi tényezők, mint a környezet, még magára a testalkat-jellegre is hatnak. A faji lélek alakulását pedig szinte determinájlák az ember szellemén keresztül. Döntő szerepük azonban abban nyilatkozik meg, hogy a fajok közti érintkezést, a kölcsönös vonzást, átsodródást ezek a tényezők idézik elő. Hiszen a faj átalakulása más fajokkal létesült csereviszonyban leli magyarázatát, abban, hogy nemcsak szellemi mozgalmak találnak utat az egyiktől a másikhoz, hanem elszakadnak és csatlakoznak emberek is : a faj alkotó atomjai. Ezeknek menetrendjét viszont teljesen szociális okok állapítják meg. Az érdekét, megélhetését, jobb boldogulást vagy ennek lehetőségét kereső egyed ilyen indításokra vesz kezébe vándorbotot. A faj átszíneződése helyváltoztató egyedek működésében, vándormozgalmakban leli magyarázatát. Az áttelepülés viszont minden esetben elhatározó következménnyel jár, ennek mind aktív, mind passzív részeseire. A jövevény hatásokat hoz és kap. Ugyanígy az a nép is, melynek földjét a vándorok fölkeresték. Néha csupán helyzeti energiák döntik erre vagy arra a keveredést követő fejlődés tengelyét. A vándormozgalmat követő folyamatot, midőn a faj idegen testeket vesz fel, vagyis külsőleg

már régebben közé illeszkedett elemeket, néptöredékeket és csoportokat olvaszt magába, állít be szaporodási rendjébe, vagyis süllyeszt el testében anélkül, hogy az elmerültek elütő, magukkal hozott jellegükkről továbbra is felismerhetők maradnának, nevezzük asszimilációnak.

III.

Minden asszimilációnak tengelye a nyelvkérdés. Az egyéneknek, ezek csoportjainak átalakulása a lélek módosulása útján indul meg. A faji öntudat értelmi és érzelmi elemeinek kivetítője a nyelv, ezek csodavize a nyelv csatornáján át buggyan fel és közlekedik. A megtanult nyelven keresztül jut el a jövevény az anyanép faji világához, születik újjá öntudatában. Ez teszi lehetővé részére a teljes és fenntartás nélküli alkalmazkodást, belsőben és külsőben, előbbi formában azáltal, hogy szellemi kapcsolataival és érdekeivel mind mélyebbre merül a kultúra pókhálófonatába, utóbbi formában pedig azáltal, hogy ez határozza meg helyét a befogadó nép tömegeiben és teszi lehetővé részére az új faji elemekkel való közeli kapcsolatokat, társasérintkezést, végül az egybeliázasodást, ennek révén pedig a maradék nélküli fclolvadást utódaiban.

A nyelv tökéletes elsajátítása azonban csak az első, bár leginkább elhatározó lépés. Asszimilációs fokozat, melyen tovább kell haladni. Találkozunk népcsoportokkal, törzsekkel vagy törzstöredékekkel, melyek «kétnyelvűvé» váltak, anyanyelvként két nyelvet beszélnek egyforma tökéletességgel. A bilingvizmus azonban átmeneti stádium, olyan helyzet, melynek előbb vagy utóbb jobbra vagy balra történő döntés lesz a következménye. Ily döntés útján áll elő azután, hogy egyes néptöredékek nyelvet cserélnek, fokozatosan előbb ősi beszédük mellé újat tanulnak meg, majd később a következő nemzedékben elfelejtik az eredetit. Ha a jövevények a nyclvátvétcl mellett együtt maradnak, nem szóródnak szét, nem vesznek el nyomtalanul a befogadók tengerében, akkor asszimilációról beszélni korai volna, mert jellegükben mindvégig megőriznek valami speciálisat, előbb-utóbb pedig ráeszmélhetnek a többségtől elütő érdekeikre, melyeket megvédeni, megőrizni törekszenek. (Lásd a jász-kunok magatartását az újkorban.) Már az ily méretű törzsi széttagoltság is szeparáció veszélyével fenyegethet. Rendszerint azonban lépcsője lesz a teljes hasonulásnak. Abban az esetben, ha az átömlés irányában egyéb tényezőkben nem tornyosulnak áthághatatlan akadályok, csak állomást, határkövet jelent a teljes összeforrás felé. Különlegesen színez egy töredéket a nemzettesten belül. (Lásd a német törzsek fejlődését.) Az asszimiláció lépcsőjén elindult, de a teljes beolvadásig el nem érkezett tömeget mindig jellemzik idegenszerű uralkodóvonások, melyek megkönnyítik felismerhetésüket. Képleteik miatt önkéntelenül elszigetelődve ezért kerülnek külön-

leges helyzetbe a többséggel szemben. Legfeltűnőbb a faji kétlakiság akkor, midőn tömegek a beolvadás kezdetleges fokán rekednek meg, mondjuk csupán nyelvileg asszimilálódnak, de egyébként magukkal hozott sajátosságaikat megmerevítik és megőrizni törekszenek (pszeudó-asszimiláció). E látszatasszimiláció valóban nem is nevchzető beolvadásnak, mivel itt az alkalmazkodás oly csekély vagy felületes, hogy az együttélő fajok elkülönültségét egyáltalán nem érinti. Sokszor e viselkedésnek alapja nem is az őszinte közeledés, hanem ösztönös kihasználása helyzeteknek olyan formában, mint azt a természet életében, bizonyos fajták mimikrijénél tapasztaljuk.[1] Befejezetlen, de már százaitok óta elakadt asszimilációra különben nagyon jó példát szolgáltatnak a hazai cigányok.

Ahol megőrzik a különállásnak, idegen származásnak maradványait, ott csak átmenetről beszélhetünk. Az ilyen törzs olyan helyzetben van, mint az, aki megindult valamely cél felé, de oda még nem érkezett be. Százszor visszafordulhat vagy eltérhet. Megkezdett útján tehát tovább kell vezetni, de figyelemmel is kísérni, nehogy különállást fejlesszen ki, ezt körülbástyázni igyekezzék, speciálisan színezett célokra törjön a nemzet céljain belül, esetleg elütő szellem képviseletére és terjesztésére vállalkozzék. A szó szoros értelmében nincs asszimiláció faji beolvadás nélkül. Nem tökéletes az a hasonulás, melyet a vérkeveredés nem pecsételt meg és hol a generációk során végbement házasságkötések még nem mosták egybe teljesen a kétféle vért.

Ha az asszimiláció örvényébe élesen elütő fajjellegek kerülnek, akkor a harmonikus eggyéválás akadályokba ütközik. Miként a biológiából tudjuk, az átöröklés nem jellegzetességek kiegyenlítődése cs letompulása, ellenkezőleg generatív harc a vérben, minek következményeként az erőteljes, domináns képletek túlsúlyra jutnak a gyengébbekkel, rcccsszívckkcl szemben. Tömegszélességben ehhez hasonló jelenséget tapasztalhatunk. Ahol egy ősibb vagy relatív beltenyésztést folytatott, mondjuk sürítettebb fajiságú faj kerül szembe mint beolvadó egy, a már vérkeveredéseken átment, tehát oldottabb fajiságú fajjal, ott megbillen a síma folyamat, mivel sok tekintetben a beolvadó kerül fölénybe, örökíti át lelki alaptulajdonságokkal is járó testi képét, annak ellenére, hogy, mondjuk, nyelvben alkalmazkodott. Ily esetekben tehát csak felszínes átöltözködés következik be, mely alatt a megragadó ismertetőjcl tovább él, elszigetelve a jövevényeknek beolvadni látszott utódait annyira, hogy azok különbözőségük tudatában századokon át mint idegen elem hányódhatnak az anyanépben.

Az eddig elmondottakból következik, hogy közeli, rokon képletekről ismert típusoknál a beolvadás egyáltalán nem problematikus,

[1] Méray-Horváth Károly: Forradalmak, szocializmus, bolsevizmus. Társadalomtudomány, 1929. 262. oldal.

mivel az, új elemek már egy nemzedékre korlátozott fajvariálással is beiktathatok az anyanépbe. Ott azonban, hol súlyosan differenciált fajjellegek kerülnek össze, vagyis ahol a különbség embertanilag és fajlélektanilag világrészek és tájövek határáig terjed, esetleg hatványozott mértékben (európai-afrikai), a folyamat már nehezebb feladatokkal kénytelen megküzdeni. Ezek sikere pedig nagyon kérdéses.

Az asszimilációs folyamatok faji jellegének fel nem ismerése tévesztette meg a századforduló magyar közvéleményét is. Ezért nem jutott cl annak tiszta belátásáig, hogy a beolvadás kizárólagosan házasságkötéseken, valamint az azt követő valóságos vérkeveredésen át válik teljessé. E generáció már a külső alkalmazkodást is elégnek tartotta azért, mert eltévedt azoknak a típusoknak a megfigyelésénél, melyek a magyarsággal együttélő, kölcsönös vércscrével nivellálódott, tehát — ha történelmi származást tekintve nem is, de az ezeréves közlekedésnél fogva — már rokonná vált népek köréből jöttek át.[1]

IV.

A nvelvi asszimiláció átmeneti és mint ilyen csupán megindítója vérségi felszívódásnak. Viszont veszélyt is rejteget, mivel törzsi különállást támaszthat és élősdi tenyészetekre vezethet. Megvilágítottuk, hogy a valóságos vérkeveredés, ha elütő elemeket szív fel, vajúdó típusokat teremt, megbontja az egység színezetét. Nemzeti és népi beolvadásnak tehát csak a betetőzött hasonulást, a teljes faji beolvadást nevezhetők. Az a jövevénytömeg magyarosodott el kétségtelenül, melyet emlékeiről, magatartásáról, külső ismertetőjeleiről többé nem lehet felismerni, melynek nincsenek fenntartásai, mely nem csoportosul mint külön alakulat a nemzettesten belül, mely nyom nélkül szétfolyt, miként kifejezésünk helyesen mondja, beolvadt.

* * *

Népfajok életében az asszimiláció a fejlődés lehetőségét szolgálja. Utat nyit új elemeknek, elősegíti a nivellálódást azokhoz a népekhez, melyeknek családjában az anyafaj él. Enélkül a generációs váltódás — bármilyen széles körben folyjék — mindig ugyanazt és ugyanazt forgatná, megmerevítené az adottat. Amint a szellemi világban szükség van a gondolatoknak világtájak felől felváltva fújdogáló széljárására, úgy' az embertömegek életében sem volna kívánatos, hogy ép azon ösztön elé, amely a differenciált jellegek behálózásával segíti elő a keveredést, vagyis amit a közmondás azzal fejez ki, hogy a nemek párkeresésében ellentétek vonzanak, áthághatatlan korlátok tornyosuljanak. Tudjuk,

[1] Jancsó Benedek : A nyelvi és érzelmi asszimiláció teltételeinek vizsgálata. Társadalomtudomány, 1928. 10. oldal.

hogy az endogám beltenyésztés elöregítőleg hat és végeredményben degenerációhoz, elsatnyuláshoz vezet, akár csak az állatvilágban. Az ellensúlyozására működésbe lépő önvédelem tehát a faji energiák ébrenlétét bizonyítja, amennyiben funkciójával új sejteket sodorva át, természetadta célokat valósít meg a társadalmak életében, szabályozza a faji felfrissülés folyamatát.

Λ történelem nem is mutat fel példát arra, hogy a rokon, vagy kis tömeg befogadása elől valamely nép elzárkózott volna. Az apró bekéredzkedő csoportok azonban legtöbbször nagyobb hullámok előőrsei. A később jövő rajok felszívása pedig sokszor aggályos lehet. Feltornyosulhat annak veszélye, hogy beolvasztásuk feladatával az amalgamizáló, felbontó erők megterheltetnének, esetleg arra elégtelennek is bizonyulnának. Ily esetekben azután vészszelepek nyílnak meg. A faj defenzívába lép, védekezik, az idegeneket kiszorítani, a távoli jellegű, más fajból eredő kevertvérűeket az anyanép tömegeiből származási értékelés és megbízhatóság szempontjából félreállítani igyekszik (disszimiláció). Ez az önvédelem azután többfélekép nyilvánulhat meg. A fajjelleg forradalmi megváltozásának veszélye ellen az anyanép elsősorban rendszerint közhangulat kialakításával védekezik. Néha ez teljesen elegendő. Mintha összebeszéltek volna, elzárják a boldogulás útját a jövevények elől, vagy ha munkaerejük szükséges, kizárják őket a társadalom magasabb funkcióiból. Az idctartozókkal összeházasodni lealacsonyodás, mely sokszor kiközösítéssel is jár. E szervezést alig kívánó ellenállással szemben már bonyolultabb tünetet mutat, ha szociális, nem pedig egyszerűen közhangulati együttműködéssel teszik hatályossá a szankciókat. Sok ilyen szokást jegyeztek fel a múlt emlékei közt. Például Székelyföldön a középkorban közös erővel lerombolták annak a férfinek házát, aki oláh vagy szász feleséget hozott falujába.[1]

Gyakran nem képes a társadalom ellenszereket kitenyészteni a faji kohézió elgyengülése miatt. A támadó műveletek sokszor csendben folynak, észrevétlenül teremtenek veszélyes helyzeteket. Esetleg későn ébrednek tudatára annak, ami történt. Lehet erőtlen a közhangulat és fajvédő szervezésre alkalmatlan a társadalom. Az ilyen meghasadt kollektivitásokat azután természetes ösztönereje igyekszik kisegíteni. Működésbe lép *a faji gyűlölet, mely az előbb említett pusztán közhangulati megnyilatkozásokkal szemben* (idegenkedés, faji lebecsülés, lenézés) *aktív érzelmi fokozást jelent.*

Egyik idézett példánk szépen előtárja ennek munkáját. A beolvadás kapuja előtt állva, századok óta közöttünk élnek a cigányok s e marék nép máig sem tudott felszívódni. Szándékán kívül. Magyar szemben inferioris elem a cigány. Alacsonyabbrendű szubjektív érte-

[1] (Stessel József): Λ magyar faj és művelődés eredete. Athenaeum, 1888. I. füzet' 104 oldal.

lemben, mert tárgyilagosan e kérdés alig jöhet szóba. Hiszen minden nép hordoz és rejteget értékeket. Nem is ezt cáfolja a fenti Ítélet, mert a nép megbélyegzője csak arra utal, hogy a másik az ő szempontjából méltó a lenézésre, de gyűlöletre csak akkor, ha előtör, túlságosan foglaló állásba helyezkedik, esetleg a néprajzi helyzet megváltoztatására igé-nyekkel lép fel. Az idegenségében megkövült agresszivitásra kollektív ellenszenv kitermelésével, vad, brutális, sokszor oktalan indult felszaba-dításával felel a vér. E kirobbanások rendszerint abból a megérzésből erednek, hogy idegen elem horizontális vagy vertikális terjeszkedését eltűrni, vagy távoli fajjcllegckct vér szerint felölelni káros és alkalmat-lan. tehát biológiai vagy faj pszichológiai síkról származnak azzal a cél-lal, hogy távoltartsák, elriasszák, hátraszorítsák a veszélyesnek tetsző tömeget. A társadalom elszunnyadt energiája helyett ez az ösztönös megnyilatkozás funkcionál ellenméregként és ily módszerrel intézi cl azt, amit az egyes nem lát, megoldani képtelen. Akadályokat gördít az individuumok elé, egyöntetű viselkedésre kényszeríti esetleg az anya-nép vak többségét is. Azokat, akik a közös érdektől nincsenek áthatva, indulati megnyilatkozásaival, erőszakkal bírja rá vélekedésének respek-tálására. A négereket hősi harcok árán felszabadító amerikai sem azért közösíti ki ezt az elemet, mintha objektíve feltétlen lesújtó véleménnyel volna róla, hanem mert átérzi terjeszkedésének veszélyeit.

V.

Eddigi tárgyalásunk során a faj alakulásával és belső formáló tényezőivel foglalkoztunk, bemutatva ennek ellentétesen ható eszközeit, egyrészt az asszimilációt, másrészt a disszimilációt. Most fel szeretnők mérni azt a társadalmi terepet, ahol c műveletek folynak, vagyis meg akarjuk ismertem a kívülről determináló faktorokat.

Csak ott folyhatik asszimiláció, ahol faji együttélés és érintkezés van. A beolvadás szempontjából tehát fontos a *település minősége.* Zárt település bontható fel leglassabban. Ahol egy tömeg társas élctnyil-vánulásainak lényeges körére vonatkozólag magába zárt életet alakít ki, legyen ez akár tökéletesen beágyazva egy idegen nép tengerébe, ott megnövekszik az ellenállás. A zárt települések konzerváló ereje mennyiségi nagyságukkal egyenes arányban nő .Miként nő tömegeiknek összefogó ereje is. A tökéletesen beágyazott, egyfajta néptől minden oldalról bekerített törzset eredetiségében századokon át megtartani szinte lehetetlen, vagy igen tökéletes védőberendezkedéscket kíván. (Tökéletes politikai vagy kiterjedt területi autonómiát.) Természetesen a település módja nem dönt egyedül, mert más tények is befolyásolják; így például a törzseknek előrehaladottsága polgárosulásuk terén. A zárt telepen kezdetleges fokon gazdálkodó és primitív műveltségű lakosságot átfor-

dítani nehéz, mert ezek fejletlenségük miatt nehezebben kapcsolhatók be a népek érintkezésének szövevényébe s jobban ragaszkodnak tradícióikhoz, hagyományaikhoz. Hasonló az eset ennek kulturális ellenpólusán ott, ahol a tömeg a nemzeti öntudatnak magasabb fokára ért, ezzel feltételezve a velejáró általános műveltségi előrehaladottságot is. Az ily elem szilárdabbra épült, kifejlettebb öntudattal és szervezettebb akarattal vet vissza minden idegen bekéredzkedést.

Ugyancsak egyenes irányba determinál a *vizsgált vidék forgalmának elevensége.* Világtól elhagyott zugokban nyugodtan tenyészhet bármely elütőség anélkül, hogy beolvadás veszélye fenyegetné. Ahová azonban a civilizáció gyorsvonata elért, mely vidéket az út, vasút, kereskedelem hálózata tökéletesen be font, ott c szociális hatások egyenesen kétségessé teszik, illetőleg értékében lefokozzák a település zárt jellegét. Fellazítja a forgalom a tömegeket. (Ebben áll Amerika mérhetetlen beolvasztó ereje.) Ellensúlyozására környezeti adottságok már kevésbbé elégségesek. Intenzitásának hatását viszont az határozza meg, hogy mily viszonylatban állanak vele az emberek, helyzetük a társadalmi életnek elevenebb vagy gyengébb verésü vénájába kapcsolja-e be őket. E réven elsősorban a kenyérkeresetként űzött foglalkozás neme dönti el sorsukat. Legnehezebb nomád népeket beolvasztani, a letelepedettek közül viszont nehezebben emészthetők a földművelők. A földműves birtokával bizonyos fokig függetlenült és függetleníti, illetőleg magához köti (patriarchalisabb viszony) cselédeit. A birtok megművelése inkább harc a természettel, mint harc társadalmi erőkkel, bár jellegét ma már errefelé mosta cl a fejlődés. Szemeink előtt lefolyt példákból láttuk, hogy a civilizált életet élő, tehát városias lakosságot könnyebb asszimilálni. Ennek létfeltétele inkább másodlagos, társadalmi, tehát ez kevésbbé szilárd és mozgékonyságánál fogva kevésbbé stacioner, földálló (kultúrnomád). Oktalanság volna azonban azt állítani, hogy' a városias településnek nincs önvédelmi hivatása az asszimilációs küzdelmekben. Hiszen az itt élők jellegzetes tulajdonságai, mozgékonyság, magasabb kultúra minden kisebbség szervezetére nézve szükségesek. Vezetőit minden nép inkább a városias rétegekből termeli ki. Természetesen az ismertetett tényezők erejét gátolja vagy erősíti a csoportok alkalmazkodó képessége is. Lehet ez adottság, történelmi fejlemény egy nép arculatján, vagy' cgy'szerű következménye a századokon át űzött foglalkozásnak. Kereskedő népek, iparos-, munkástömegek könnyebben alakulnak át, mint a röghöz kötöttek.

Elhatározó végül az együttlakó *népek kulturális távolsága.* A világnézeti és életszemlélcti messzeségeket vallási különbségek elemzésével mérhetjük le leginkább. A hit elvei szerint történő csoportosulásnak különben nagy jelentősége van annak ellenére is, hogy az egyházak internacionális és univerzalisztikus beállítottsága eliminálni szeretné a faji

határokat. Λ más felekezettel szemben megnyilvánuló ellenállás és averzió azonban önkéntelenül is konzerváló erővé avatja őket annál inkább, mert kezükben tartják a házasságkötések lelkiismereti legalizálásának jogát és Így a faji folytatódásnak aktusát szentesítik, vagyis ezen keresztül, hogy megvédjék saját hívőállományukat, oltalmazzák a pásztorbotjaik alá sercglctt népeket abban az esetben, ha c párharcban a több faj egyúttal egyháziiag is több aklot jelent.

Ahol a fajok közti érintkezés intenzívebb lesz, ott a sorsra, helyzetekre, ősi ösztönökre bízott, öntudati fokra alig érő asszimilációs mozgalmak szervezett sakktábla-játszmákká alakulnak át. Λ támadó fél részéről beleszól ebbe az állam, nyíltan, vagy kétszínű, alattomos parancsaival, a védő részéről akcióba lépnek organizációk, pártok, egyesületek, esetleg egyházak a kor szükségleteire szabott eszközökkel, a köziiletek részéről közigazgatással, iskolapolitikával, a kisebbségek részéről propagandával, sajtóval, irodalommal, pártharcokkal, kultúrvédckezéssel, gazdasági szervezéssel. Az asszimiláció modernizált fegyvertára azt a benyomást kelti, hogy elhatározó csere történt a módszerekben, más lett a harctér, mint volt azelőtt. Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy ily mélyreható változás nem állt be, csupán a stratégia tökéletesedett, az új eszközök mindössze hozzájárulnak az esetleges sikerhez, kiegészítik, hatványozzák az örök erőket, melyek nélkül, vagy melyek ellenére nem lehet sikeresen még mesterséges asszimilációt sem csinálni. A beolvadás fejlődésmenetének törvénye változatlan maradt. Egyedül a mozdulatok sebessége gyorsult meg azért, mert a racionális kor a kollektív akarat hatókörét kiszélesítette, bevonultatta erre a területre is a beavatkozás elvét, lehetőségeit kifejlesztve. A tökéletesítés azonban nem biztosít különlegesebb sikert, akciók erejének növekvésével megnő a reakció ereje is.

* * *

A legharmonikusabb beolvadás is változtatja a faj jelleget. Scmilyen jövevény tömeg készségei nem párolognak cl nyom nélkül. A keveredés leszármazottja is csak látszatában marad a családfa fenntartásának, de voltaképpen az összetevők kifürkészhetetlen irányú eredőjét követi.

Kicserélődött fajilag Itália lakossága, clafrikaiasodott annak ellenére, hogy tradicionális és kulturális örökséget vett át, latinos idiómát használ nyelveként. A rokonának vélt oláh viszont román zászlója alá trák-illir, valamint török néptöredékek tömegét állította. A jelenben beszélt nyelv tehát egyik nép faji származását sem magyarázza meg. Ugyanígy meglep az orosz nemzet többségben levő rassztípusa és ázsiaias lelki alkata is. Itt mongolos tényezők erős átütődése idézte elő az átalakulást. Feltűnő a közös tőről szakadt északi és déli szlávok, különösen a szerb nép mentalitásának nagy temperamentumbeli különb-

ségc is. Ezt a jelenséget a kisebbségbe olvadt többség tüneménye világítja meg. Nagytömegű trák-kelta vért abszorbeált a számban gyérebb, de hódító helyzetbe került szerbség.

Az asszimiláció variál és újat teremt. Leszármazottja módosított kiadása az ősöknek. Ez a folyamat tehát átfesti a nemzettest beolvadási helyeit, beolvadási rétegeit. Áramlása minél számottevőbb, annál komolyabb változásokra vezethet. Hatása előre szinte felmérhetetlen. Az új kép kialakításában szerephez jutó tényezőket nem lehet pozitív megismerési eszközökkel felmérni. Minden asszimiláció kiszámíthatatlan, előre nem látható eredményre vezet. A minimális befogadáson kívül, mely vérfclfrissítésrc való, tehát ajánlatos tartózkodó álláspontot elfoglalni minden nagyobbszabású asszimilációs kapunyitással szemben. Az ilyen beolvasztási kísérlet nagy kockázattal jár.[1] Helyesebb megalkudni helyzetekkel és lehetővé tenni, hogy az együttélő népek elkülönülten fejlődhessenek sajátosságaikat fenntartva. A siettetett asszimiláció ugyanis faji feloldódáshoz vezethet, mert fcltagolja, csoportokra osztja a társadalmat. A csoportok viszont, minél elevenebb és életrevalóbb bennük a faji öntudat, annál inkább mutatnak hajlandóságot harcokra egymás között. Egycnetlcnkedésük megbontja a test egység jellegét, befelé köti le azokat az energiákat, melyeknek hivatásuk ellenállni külső nyomásoknak és támadásoknak. Könnyen idegen hatalmi tényezők beavatkozásának játékszerévé válhatik az ily nép, mivel frontjain többé nem tud egységesen fellépni.

VI.

Vessünk végül egy pillantást az asszimiláció praktikus vonatkozásaira.

Azok az államok, melyekben a szaporodás kihagy és a népesség nem növekszik arányosan a megélhetés lehetőségeinek tágulásával, igyekeznek mesterségesen gyarapítani állampolgáraik számát. Pótlás végett tehát módszereket lesznek kénytelenek keresni, hogy azokkal a népesedési felhigítódást előmozdíthassák. E módszereket kedveli leginkább a hódító állam is, — mely sűrűn lakott országrészeket kebelezett be s látja, hogy a népesség tovább nem tömöríthető, tehát vagy bele kell nyugodnia a néprajzi statusquóba, vagy erőszakkal kell helyet csinálnia az új foglalók részére — egyszerűbb, kényelmesebb harmadik eszközt talál a meghódított nép nemzetiségi hasonmásában. Ez legtöbbször az eszközök válogatása nélkül történik, hogy siettesse az asszimiláció folyamatát.

Az első esetre példa Franciaország, mely gonddal gyógyítja szaporodási gyengeségét idegenek felszívásával.

[1] Szekfű Gyula: A faji kérdés és a magyarság című tanulmányában «szerencsejáteknaki nevezi az asszimilációt. Napkelet, 1922, 820. oldal.

Még természetes asszimiláció mindig volt, az erőszakos, mesterséges hasonltás nagyrészt a múlt századbeli nemzeti kibontakozásnak találmánya együttjárt az állami hatalom erős megnövekedésével. Eleinte szerény eszközökkel próbálkozott ez a technika. Iskolapolitikával, városfejlesztéssel, közigazgatással. Ma már a szelíd és burkolt nyomáson kívül oly módszereket is basznál, melyek akárhányszor visszatetszést szülnek világszerte. Megsokszorozza fegyvereit célzatos adó- és gazdasági politikáival, hogy az egzisztenciális ütések súlya alatt megtörjön minden ellenállás.

Az erőszakos nyomásra rendszerint a nép fajilag kevésbbé szilárd s egyéni érdekeit fenntartás nélkül követő elemei pártolnak át. Az ily *renegátak* tulajdonképpen álasszimilációs képletek. A vad elnyomás azonban a nép széles rétegeit is bomlasztja. A fejlett nemzeti öntudattal nem rendelkező egyszerű ember lelkében küzdelemre kerül sor, egyrészt öröklött népi adottságai, másrészt a sokszor bárányhangokat is hallató befolyásolási törekvések közt. E zűrzavarban iránytűjét, tájékozóképességét veszthteti az egyed.[1] Megtompul hovátartozásának érzése, clközömbösül, vág}' szkepszis ébred benne minden nemzeti iránt. *A nemzeti nihil* felforgató irányzatoknak lesz melegágya. Tehát az ily asszimiláció a sárkány egyik fejének letaglózásával másik kettő kinövését teszi lehetővé, mert még azzal is számolni kénytelen, hogy az elnyomásnak egyenes irányú ellenhatása is megerősödik. Az üldözött kisebbség szervezkedik és ha fajrokonai a határ mentén élnek, vehemens *i/reden-t<it* ébreszt.

E taktika gondolatmenetébe tehát logikai hiba csúszott be. A szociális mammutszervezés kísérlete ez olyan téren, hol a feltételek csak kis részben vannak meg.

Minden észszerű asszimilációs törekvés határa a vérrel frissítés faji szükségszerűsége.

Az az állam, amely nem nyúl bármely keze ügyébe kerülő eszközhöz s nem törekszik tűzzel és vassal asszimilálni, megtalálhatja a helyes mértéket anélkül, hogy letérne kultúrmagaslatáról.

Általában pozitív vonatkozásban az asszimiláció inkább a társadalom, mint az állam hatáskörébe való. Nyugodtabban rábízható az aktív hatalommal fel nem ruházott és ezért kevésbbé felelős alakulatokra. Ezek a helyes irányt erőszakoskodás nélkül, ösztönszerűbben megtalálják, ha korlátjaik őrzését különben pártatlan államhatalom vállalta magára.

A kisebbségi kérdést egyébként nem szabad előítéletekkel kezelni és szentimentálisan felfogni. *Nem mindig üldözött, elnyomott, védelemre*

[1] Kászonyi Ferenc: «Egy különös nemzetiségi kérdés». Magyar Szende, 1928. III. köt., 4 . . szám, 356. oldal.

szoruló tömeg a minoritás. E kettő nem mindig szinonim fogalom, bár a társadalom felett hatalmával állandóan terjeszkedő állam ma kétségtelenül előbbi jelentés felé viszi értelmét. Akadnak agresszív előretörő kisebbségek is, melyekkel szemben a többségnek kell sáncárkot vonnia. Vonatkozik ez a megállapítás különösen oly esetekre, midőn a többségi nép defenzívába szorult, mondjuk szervezett gazdasági nyomás alá került, vagy ha földterületének egy részén néperejében pusztító ostromot volt kénytelen kiállni. Érhetik nagy katasztrófák, sújthatják hatalmas járványok, népbetegségek a nemzetet, végigpusztíthatnak rajta úgy, hogy országa cgv részén jelentőségében felhatványozódhatik a népesedés problémája. Maga a szaporodás csökkenése is intézkedéseket tehet szükségessé. Ilyenkor a dolgokat szabad folyásukra hagyni öngyilkosság volna. Nem bízhatunk rá minden teendőt a nép természeti életerejére. Ily esetekben elvetendő az a módszer, mely ismét idegen elemek beolvasztásával akarja pótolni a hiányt. Ellenben alkalmazni kell a népesedési politika többi eszközeit. Általában azt látjuk, hogy ahol egészséges és erős anyanép él, ott az asszimiláció mellékes, sohasem lép előtérbe túlzottan. Helyette pedig inkább azokkal a népesedéspolitikai módszerekkel kor-, mányoznak, amelyeknek pozitív hatásuk nagyobb és amelyek jobban. biztosítják a nép erejének, eredetiségének megtartását.

Minden helyesen felfogott dcmopolitika óvatosan törődik„azzal, . hogy a lakosság számbeli gyarapodása nívón maradjon, megtámasztására pedig nem irtózik radikális ncmzctpolitikai intézkedések életbeléptetésétől sem. Az eszközeivel nyert erőtartalékkal viszont hadműveleteket végez, irányítja és vezeti őket, egyrészt, hogy feleslegeinek megélhetést nyújtson, másrészt, hogy velük a megtartandó országrészekben uralmát véglegesen, népesedésileg is megszilárdíthassa. Tudjuk, hogy irányítani lehet a népmozgalmakat. Az elsüríisödő vidékek tömegei szívesen változtatnak helyet. Az anyagi boldogulás reménye hordta egybe Amerika vegyesszármazású lakosságát. A lehetőségek felkutatására, kibővítésére törekedni kell. Új ipari művek megindítása, bányatelepek felfedezése az illető területen konglomrációt idéz elő. Ugyanígy vonz tömegeket minden parcellázás, nagybirtokfeldarabolás. Nem is szólva a gondosan kiépített telepítésekről, melyeknek döntő népesedéspolitikai szerepük közismert. Asszimiláció helyett tehát az emberi vérrel és élettel űzött nagyszabású tervgazdálkodásra kell törekedni.

Politikai határaik védelmére mindent megtesznek az államok. Nem rettennek vissza attól sem, hogy a cél érdekében felhasználják nemzetük utolsó anyagi tartalékait is. Ezzel szemben csodálatos, hogy a népesedési határok biztosítására egész a legutóbbi időkig alig, vagy aránytalanul kevés áldozatot hoztak. Valószínűleg a liberális felfogásmód okozta, hogy az elmúlt idők államvezetése nem rettent meg, látva, hogy az állami hatalom egyedüli alapját alkotó hazai föld végső őrhelyeit idegen, sok-

szór ellenséges eleinek szállták meg. Fonák és kényelmes vélekedésre vallott, hogy a népesedési problémákat ahol agyonhallgatni vagy jelentéktelenné degradálni nem lehetett, asszimilációval, rendszerint erőszakolt beolvasztással akarták megoldani. E felszínes gondolkodási mód nem vehette észre, hogy ezek a mozgalmak mily súlyos veszedelmet rejtegetnek. Nem számolt azzal sem, hogy a nemzet életerőtől duzzadó tömegeivel törődni kell, mert egyedül rájuk alapozva lehet tartósan reális politikát csinálni és nem vette tudomásul, hogy a jobb életet, boldogulását kereső, szülőföldjéről fellazult, lelkiismeretesebb gondoskodást sürgető tömegeket nem szabad elfolyni hagyni a kivándorlás csatornáin át, mert ezekre szükség van a határok végső népesedési megrögzítésére.

Ifj. Csepregi-Horváth János.

Kiadja a szerző. — Steplianeum nyomda r. t. — A nyomárért felelős: if], Kohl Ferenc.